

Šedesát let maďarské bohemistiky

Miloš Zelenka

Ve dnech 15.–16. 10. 2015 se na Ústavu slavistiky a baltistiky (ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet) Filozofické fakulty Univerzity Loránda Eötvöse v Budapešti konala mezinárodní vědecká konference *Od počátku k současnosti (1955–2015)*, která byla uspořádána u příležitosti 60. výročí vzniku oboru český jazyk a literatura v rámci filologické slavistiky na této univerzitě. Tradici česko-maďarských vztahů poznamenaly společné „habsburské“ kořeny, které nemohly zmizet z kulturní mapy střední Evropy ani po roce 1918, po vzniku samostatného Československa v potrianonském období, kdy zákonitě ochladly kontakty mezi oběma národy. Stolice slavistiky však na ELTE existovala již od roku 1849 a její rozmach koncem 19. století byl spojen se jménem slavného maďarského slavisty Oszkara Aszóbótha. První slovanské obory, k nimž patřily kroatistika, slovakistika, bulharistika, polonistika a také bohemistika, se mohly pochlubit význačnými badatelskými osobnostmi, jako např. László Sziklay, László Dobossy, Endre Angyal, László Hadrovics, Endre Bojtár, István Vörös, György Varga, Róbert Kiss Szemán, István Lukács. V současné době český jazyk přednáší doc. Oleg Fedoszov, svým školením ruský bohemista specializovaný na kontrastivní studium české a ruské frazeologie a lexikologie, zatímco výuku české literatury převzala po bohemistce Veronice Heé (byla čestným hostem konference) mladá polská slavistka Agnieszka Janiec-Nyitrai, která absolvovala bohemistiku na Varšavské univerzitě a později působila na Fakultě středoevropských studií Univerzity Konstantina Filozofa v Nitře.

Právě jim přísluší největší zásluha na úspěšné organizaci konferenčního rokování, na němž zaznělo zhruba 55 referátů od badatelů z osmi zemí východní a jihovýchodní Evropy. I přes neúčast silné západoevropské bohemistiky, např. německé, anglické, italské či francouzské (za-

kladatelka katedry českého jazyka a literatury na pařížské Sorbonně Hana Voisine-Jechová na poslední chvíli odřekla ze zdravotních důvodů) bylo však zřejmé, že toto setkání, odrážející dlouholetou vynikající úroveň maďarské bohemistiky v Budapešti, se může stát vhodnou příležitostí k rekapitulaci a prognózování nových perspektiv oboru, který v současnosti čelí ekonomickému tlaku doby a nepříznivému osudu „malých“ filologií. Lze tu připomenout nešťastný zánik oboru Český jazyk se specializací na mezinárodní vztahy na Katolické univerzitě Petra Pázmánye v Pilíšcabě.

Slavnostní zahájení otevřely uvítací projevy, které pronesli Oleg Fedoszov, dále děkan fakulty, akademik László Borhy, český velvyslanec v Maďarsku Juraj Chmiel, současný vedoucí Ústavu slavistiky a baltistiky István Lukács, profesor bohemistiky z Polska Mieczysław Bałowski a autor těchto řádků, připomínající v krátkém projevu – předneseném česky i maďarsky – klíčovou úlohu patriarchy národního obrození Josefa Dobrovského v rozvoji středoevropské ugrofinistiky. Vlastní jednání poté uvedly čtyři plenární referáty. Český jazykovědec František Čermák, tvůrce Českého národního korpusu na FF UK v Praze, pregnantně z pohledu obecné, strukturálně-sémantické lingvistiky charakterizoval monokolokabilní slova jako periferní a také zanedbávanou složku jazyka, polská bohemistka Joanna Czaplińska s ironickým nadhledem situovala literární válku o Libuši mezi mýtus a gender. Autor těchto řádků vymezil v kontextu strukturální estetiky i dobové prozodie přínos R. Jakobsona jako teoretika českého verše. Společné přednášky uzavřelo vystoupení polské slavistky Agnieszky Janiec-Nyitrai, v současnosti ale reprezentující maďarskou literárněvědnou bohemistiku, které se zaměřilo na aktualizaci Čapkova „světového“ ohlasu u příležitosti 125. narození. Vzhledem k tomu, že pořadatelé museli při sestavování definitivní verze konferenčního

programu improvizovat, tematika jazykovědné a literární sekce se občas prolínala, což bylo ku prospěchu vzájemného interdisciplinárního dialogu. Není možné na tomto místě taxativně prezentovat všechny příspěvky, které se, až na výjimky, vyznačovaly solidní úrovní badatelského základního výzkumu a překračovaly charakter pouhého referování o známých problémech či didaktické reflexe rekapitulující lektorskou zkušenost.

Ačkoli počtem jednoznačně převažovaly lingvistické referáty, i v literární sekci konference zazněla zajímavá vystoupení: např. Joanna Goszczyńska analyzovala vztah zvířat a lidí, zejména úlohu „kocouřího“ fenoménu v textech B. Hrabala, Josef Kameník přiblížil jazykově-etnickou terminologii v barokním místopisu *Mappy katolícké* od J. Plachého, Mária Peisertová promluvila na téma pobytu F. L. Čelakovského jako profesora slavistiky ve Vratislavi, Anna Zelenková poté srovnala dramatické ztvárnění historické osobnosti Valdštejna v díle F. Wollmana a F. Zavřela. Recepce soudobé filozofie, zejména Ortegy y Gasset a v cestopisech K. Čapka, se zabýval Tomáš Vašút, zatímco Kovács G. László z překladatelského pohledu interpretoval rozporuplný motiv emigrace v esejích M. Kundery. O komparativní přístup usilovaly následující dvě přednášky: Anna Kobylínska zrekapitulovala známá fakta z oblasti liberální spolupráce Čechů, Maďarů a Slováků v polovině 19. století, obdobně Tomasz Derlatka bez jakýchkoli metodologických postřehů prezentoval v podstatě bibliografický přehled literárněvědných i komerčních titulů věnovaných v západoslovanském kontextu teorii románu. Jazykové příspěvky buď mapovaly výuku češtiny v zahraničí, např. na maďarských vysokých školách (Tamás Tölgyesi), v Záhřebu (Slavomíra Ribarová), anebo se soustředily na ohlas české lingvistiky v jinonárodních diskurzech (např. Petar Vuković hovořil o vlivu Pražského lingvistického kroužku na chorvatský jazykový protekcionismus, impulsy bohemistiky ve výzkumu současné slovenské morfologie – Jana Kesselová, bohemistický podklad slovenské právní terminologie – Mária Imrichová). Frazeologicky orientované texty, z nichž je možné

výběrově uvést dva příspěvky, hodnotily česká přísloví v evropském kontextu (Oleg Fedosov) anebo analyzovaly „obraz“ muže v jazyce a kultuře (Mieczysław Bałowski).

Sympatickým rysem konference bylo i přítomné zastoupení mladé badatelské generace, např. Marie Janečková z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, která pojednala o slovech putujících střední Evropou, přivezla sympatickou skupinku jazykovědných doktorandů, kteří mohli zažít atmosféru mezinárodní konference. Úroveň jihočeské jazykovědy potvrdila i Markéta Maturová, která konfrontovala česká a cizí přijetí. Několik příspěvků na pomezí jazyka a literatury se věnovalo jazyku J. Haška v románu *Osudy dobrého vojáka Švejka* (Věra Schmiedtová), srovnání českého a slovenského překladu Harry Pottera (Zuzana Kalinová) či využití korpusu v moderní literární teorii (Richard Změlík). Upoutal zejména referát rumunského bohemisty Sorina Paligy, který zajímavě upozornil na lexikální zvláštnosti při překladu románu *Chladná zem* od J. Topola do tohoto románského jazyka. Další referáty se týkaly výslovnosti zkratk v médiích (Lucie Jílková), k vzniku a fungování českých sprežek (Zuzana Kalinová), či fonetické adaptace anglicismů v češtině. Třeba zdůraznit, že jazykovědná problematika komplexně pokrývala tematické oblasti moderní české lingvistiky (dialektologie, onomastika, vliv jazyka na média, publicistika, lingvodidaktické příručky, onomastika, jazyková komunikace, jazykové slovníky apod.). Možnost diskuse po jednotlivých blozích přispěla – někdy i v ostřejší poloze – k ujasňování metodologických stanovisek. Debatovalo se např. o dědictví Pražského lingvistického kroužku, o jeho radikálním „protojádro“ a pružnějším „obíhajícím“ okrajem, který z hlediska mezinárodního dosahu více rezonoval (R. Wellek, F. Vodička, F. Wollman). Zda jazykový odkaz V. Mathesia nezanechal trvalejší stopu v české jazykovědě než práce B. Havránka setrvávající na pozici restriktivní „spisovnosti“? Rovněž se mluvilo o přednostech korpusové lingvistiky z hlediska interdisciplinárního využití, např. František Čermák přesvědčivě poukázal na nutnost vytvoření slovníku a gramatiky mlu-

vené češtiny, na zbytečně vyhrocený protiklad „spisovnosti“ a „hovorovosti“.

Celkově konference potvrdila intenzitu a bohatost česko-maďarských kulturních a vědeckých styků, včetně existence trvalého ugrofinského zájmu o bohemistiku, dále i skutečnost, že historie našeho proměnlivého soužití ve společném středoevropském prostoru přes své rozporuplné momenty zůstává příkladem komuni-

kace dvou jazykově odlišných národů, usilujících však o svou identitu ve stejném geopolitickém areálu. Studium českého jazyka a literatury, vzájemných kontaktů mezi českou a maďarskou literaturou, k němuž zásadně přispívá obor bohemistiky na ELTE v Budapešti, je proto vhodným připomenutím této tradice, tj. moderní filologicko-areálové slavistiky, která poskytuje šanci na „přežití“ i „malým“ jazykům.